

PAPER

MAKTABGACHA TA'LIM YO'NALISHI TALABALARIGA INGLIZ TILINI O'RGATISHDA INTERAKTIV O'QITISH TEXNOLOGIYALARINI TAKOMILLASHTIRISH

Yuldasheva Umidaxon Maxmudovna^{1*}

¹ Andijon davlat pedagogika instituti Maktabgacha ta'lim kafedrası

* yuldasheva@gmail.com

Abstract

Ushbu maqola maktabgacha ta'lim yo'nalishi talabalariga ingliz tilini o'rgatishda interaktiv o'qitish texnologiyalarini takomillashtirishga bag'ishlangan. Maqolada XXI asr zamonaviy ta'lim tizimida chet tillarini, xususan ingliz tilini erta yoshdan o'rgatishning ahamiyati va uning bolalarning shaxsiy hamda ijtimoiy rivojlanishiga ijobiy ta'siri ko'rsatilgan. Tadqiqotda o'yin texnologiyalari, rolli o'yinlar, jamoaviy mashg'ulotlar va multimedia vositalari kabi interaktiv metodlarning samaradorligi tahlil qilingan. Shuningdek, bolalarning yosh xususiyatlari, xotira va nutq rivojlanish jarayonlari, shuningdek, chet tilini o'rgatishda an'anaviy va zamonaviy metodlarni muvofiqlashtirish masalalari ko'rib chiqilgan.

Key words: Maktabgacha ta'lim, ingliz tili, interaktiv metodlar, o'yin texnologiyalari, rolli o'yinlar, multimedia, chet tili o'qitish, bolalar psixologiyasi, til o'rganish, zamonaviy ta'lim texnologiyalari.

XXI asr — taraqqiyot, axborot texnologiyalari va innovatsiyalar gullab-yashnayotgan davr hisoblanadi. Bunday davrda ta'lim tizimi taraqqiyotning negizini tashkil etadi. Ayniqsa, zamonaviy yosh avlodni har tomonlama yetuk va intellektual salohiyatli shaxs sifatida shakllantirish ta'lim va tarbiyaning asosiy vazifasidir. Bu jarayonda chet tillarini, jumladan ingliz tilini erta yoshdan boshlab o'rgatish, o'quvchining shaxsiy va ijtimoiy rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Tilni egallash — shaxsning madaniy va kognitiv rivojida beqiyos o'rin tutadi. Til — muloqot vositasi sifatida insonni jamiyat bilan bog'laydi va uni yangi bilimlar, qarashlar, qadriyatlar bilan tanishtiradi. Aynan shu jihatni inobatga olib, maktabgacha ta'lim yoshida chet tilini, xususan ingliz tilini o'rgatish bo'yicha samarali metodika va texnologiyalarni ishlab chiqish dolzarb masalaga aylangan.

Bugungi kunda o'zbek maktabgacha ta'lim tizimida ingliz tilini o'rgatishda zamonaviy va interfaol yondashuvlarga asoslangan texnologiyalarni joriy qilish zaruratga aylandi. Chunki o'qitish jarayonining muvaffaqiyati, asosan, tanlangan metod, uslub va texnologiyalarning qanday qo'llanishiga bevosita bog'liqdir. Interaktiv metodlar, jumladan o'yin asosli yondashuvlar, rolli o'yinlar, jamoaviy mashg'ulotlar

va multimediadan foydalanish orqali bolalarda ingliz tiliga nisbatan qiziqish, faol ishtirok va mustahkam bilim hosil qilinadi. Til o'rgatishning nazariy va amaliy asoslari sifatida chet tilini o'qitish metodikasi nafaqat nazariy bilim, balki amaliyotga yo'naltirilgan fan bo'lib, u didaktika, psixologiya, lingvistika kabi sohalar bilan bevosita bog'liq. Metodika o'z mohiyatiga ko'ra “qanday o'rgatamiz?” degan savolga javob beradi. Metod — bu esa o'qitishning muayyan yo'llari va uslublarining majmuasidir. Shu sababli chet tilini, ayniqsa, erta yoshdagi bolalarga o'rgatishda turli xil metodik yondashuvlardan maqsadli foydalanish muhimdir.

Didaktika — “nima o'rgatiladi?” savoliga javob beradi va ta'lim mazmunini belgilaydi. Metodika esa bu mazmunni qanday yetkazish haqida yo'riqnoma beradi. Chet tilini o'rgatish jarayoni lingvodidaktika va lingvometodika fanlari bilan chambarchas bog'liq. Lingvodidaktika — chet tillarni o'qitishning umumiy nazariyasi, lingvometodika esa muayyan tilni o'rgatish bo'yicha maxsus ilmiy yo'nalishdir.

Interaktiv metodlarning afzalliklari-maktabgacha yoshdagi bolalarda diqqat, eslab qolish va qiziqish kabi psixologik jihatlar barqaror emasligi bois, o'quv jarayonida interaktiv metodlardan

foydalanish ularning til o'rganishga bo'lgan munosabatini sezilarli darajada ijobiy tomonga o'zgartiradi. Jumladan: -O'yin texnologiyalari: bolalar tabiatiga mos bo'lib, ingliz tilidagi yangi so'z va iboralarni oson va tez eslab qolishlariga xizmat qiladi.

Rolli o'yinlar: bolalarning muloqotga kirishish malakalarini oshiradi.

Guruhiy ishlar: o'rgangan bilimlarni jamoaviy shaklda qo'llash orqali ijtimoiylashuv jarayonini jadallashtiradi. Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari: videodarslar, audio fayllar, multfilmlar orqali bolalar ingliz tilidagi so'zlashuv nutqini eshitish va tushunishni rivojlantiradi. Maktabgacha ta'lim muassasalarida ingliz tilini o'rgatishda interfaol metodlardan foydalanish nafaqat til o'rganish, balki bolalarning umumiy intellektual, ijtimoiy va madaniy rivojiga ham ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Ta'lim jarayoniga zamonaviy texnologiyalarni integratsiya qilish, metodika va didaktikaning yangi yondashuvlarini tadbqiq etish orqali yosh avlodni zamonaviy bilimlar bilan qurollantirish, ularning global dunyoda raqobatbardosh bo'lishlariga zamin yaratadi. Shu boisdan, maktabgacha ta'lim yo'nalishi talabalarini zamonaviy chet til o'qitish metodikasi bilan tanishtirish va ularda ilg'or texnologiyalar asosida dars tashkil etish ko'nikmalarini shakllantirish dolzarb masalalardan biri bo'lib qolmoqda. Hozirgi kunda maktabgacha ta'limga etibor berish, davlatning ijtimoiy, iqtisodiy va ma'naviy jihatdan rivojlantirish demakdir. Hozirgi kunda til o'rganishga bo'lgan talab yanada oshmoqda. Zamon talabidan kelib chiqib til o'rganishda o'quvchining yoshi ahamiyatga ega emas. Bolalarning xotirasi katta yoshdagi insonlarnikidan ancha yaxshi va mustahkamroq. Bolani yoshlik chog'idan boshlab chet tiliga bo'lgan qiziqishini oshirish, xato bo'lsada shu tilda gapirishga harakat qildirish kerak. Bolalar 3 yoshdan boshlab til o'rganishsa, ular uchun bu ancha qulay vaqtdir: bu yoshdagi bolalar xotira va nutq jihatidan ajralib turadi. Bolaning yoshi qancha kichik bo'lsa, uning so'z boyligi kam hamda talaffuzga bo'lgan ehtiyoj katta bo'ladi. Bolalarga til o'rgatishning har-xil metodikalari mavjud. Misol qilib aytganda, agarda oddiy kundalik sharoitimizda ko'chada, o'qishda yoki uyda chet tilida muloqot qilsak, bola uchun yaxshi najita beradi deb o'ylaymiz ammo bu ko'proq katta yoshdagi bolalar uchun ancha samarali. Chunki ko'p holatlarda bola bunday vaziyatda bu tilni o'rganishga bo'lgan qiziqishi so'nishi mumkin. Bilamizki kichik yoshdagi bolalar ko'proq o'yin mashg'ulotlariga qiziqishadi shuning uchun chet tilini o'qitishning eng yaxshi usullaridan biri bu o'yin. O'rgatlayotgan mavzu o'yin tarzida tushuntirilsa yoki takrorlantirilsa bu bola xotirasida qolishiga ancha yordam beradi. farzandlarimiz yetuk kadr bolib yetishlarida avvalambor, maktabgacha talimning orni ahamiyatlidir. Biz ularni zamonaviy texnologiyalar va zamonaviy talim tizimi bilan taminlashimiz talab etiladi. Chet tilni o'rganish uchun erta yosh afzalroq bo'lishining yana bir sababi bor. Bola qancha yosh bo'lsa, shuncha kamroq bo'ladi. So'z boyligi yilda mahalliy til, ammo shu bilan birga uning nutqiga bo'lgan ehtiyojlari ham kam: kichik bolada aloqa sohalari katta yoshdagilarga qaraganda kamroq, u hali murakkab aloqa muammolarini hal qilishi shart emas. Bu shuni anglatadiki, u chet tilini o'zlashtirganda, ona va chet tillaridagi imkoniyatlar orasidagi bunday katta farqni sezmaydi va uning muvaffaqiyat hissi kattaroq bolalarnikiga qaraganda yorqinroq bo'ladi. Bolalarni o'qitish - bu maktab o'quvchilari va kattalarga qaraganda mutlaqo boshqacha uslubiy yondashuvni talab qiladigan juda qiyin masala. Agar kattalar chet tilida gaplashsa, bu uning boshqalarga o'rgatishi mumkin degani emas. Uslubiy jihatdan nochor darslarga duch kelganda, bolalar uzoq vaqt davomida chet tilidan nafratlanishlari va o'z qobiliyatlariga bo'lgan ishonchlarini yo'qotishlari mumkin. Maktabgacha yoshdagi bolalar bilan faqat tajribali mutaxassislar ishlashi kerak. Maktabgacha talim jamiyatdagi har bir inson ildizlarining rivojlanishi, yani ularning kelajakda ona yurtiga munosib farzand, kuchli shaxs bolib voyaga yetishlarida ham

katta ahamiyatga ega.

Biz farzandlarimiz talimiga koproq etibor berishimiz, zamonaviy shart-sharoitlar yaratishimiz, yangi-yangi usullar orqali ularning organishlariga komaklashishimiz zarur. Chet tillarini organish bolalarga kelajakda yangi imkoniyatlar eshigini ochishi, ular malakali kadr bolib yetishishi, butun jamiyat uchun nafi tegadigan shaxs bolib kamol topishlari uchun ham ahamiyatlidir. Shuning uchun ham bolalarimizga yoshligidan talim berib borishimiz, oqishga qiziqtirishimiz, jamiyatimizdagi har bir bolani nazardan chetda qoldirmasligimiz, organishga qiyinalgan bolalar bilan ham alohida shugullanishimiz, turli xil qiziqarli oyinlar bilan etiborlarini tortishimiz, chet tillarini orgatish davomida muntazam ragbatlantirib borishimiz ularni kelgusidagi talimlari uchun dastlabki qadam boladi, desak adashmagan bolamiz. Chet tilida muloqot motivatsiya va yo'naltirilgan bo'lishi kerak. Bolada chet tiliga nisbatan ijobiy psixologik munosabatni yaratish kerak va bunday ijobiy motivatsiyani yaratish usuli o'ynashdir. O'yin - bu ham tashkil etish shakli, ham bolalar ma'lum miqdorda to'planadigan darslarni o'tkazish usuli inglizcha so'z boyligi, ko'plab she'rlar, qo'shiqlar, qofiyalarni sanash va boshqalarni o'rganing.

Chet tilini o'qitishda o'ynash ta'lim faoliyatiga zid emas, balki u bilan organik ravishda bog'liqdir. O'yin metodikasi xayoliy vaziyatni yaratishga va bola yoki o'qituvchi tomonidan ma'lum bir rol ni qabul qilishga asoslangan. Ingliz tilida darslar bolalarga o'yinlar orqali sezgi a'zolarini individual ishlatgan holada: (visual) korish, (auditory) eshitish, (write) yozish, (read) o'qib berish va (kinaesthetic) amalda xatti harakatlar orqali ijro qilish bilan amalga oshiriladi. Ta'lim amaliyotida interfaol ta'limning ijodiy topshiriqlar, ta'limiy o'yinlar, guruhlarda ishlash, loyihalar va elektron ta'lim kabi shakllari qo'llaniladi, degan xulosaga kelindi. Tadqiqot natijasida tillarni interfaol o'qitishni amalga oshirishning pedagogik shart-sharoitlari taklif etildi; interfaol shakllarning o'quv resurslari o'rganildi, tadqiqotda shunday xulosaga kelindiki, interfaol metod va usullar til ko'nikmalarini rivojlantiradi, biroq zamonaviy sharoitlarda chet tilini o'qitishda an'anaviy akademik shakllar va interfaol, shu jumladan elektron shakllarni malakali uyg'unlashtirish talab etiladi. Zamonaviy dunyo nafaqat bilimlar sifatini va ularni amalda qo'llash qobiliyatini oshirishni, balki yangi narsalarni yaratishni talab qilmoqda. Bu maqsadlarga o'quvchilarni ta'lim jarayoniga jalb etadigan o'qitish metodlaridan foydalanish orqali erishiladi. Bunday imkoniyat o'qitishning turli interfaol texnologiyalarini beradi.

Adabiyotlar

1. Ellis(2006) Williams, (2005). On the issue of the role of grammar in language learning, 84-85.
2. Thailand scientists, (2000). The Roles of Grammar in English Language Teaching: Local Viewpoints, 180-184.
3. Jean Simard (2011). The Roles of Grammar in English Language Teaching: Local Viewpoints.180-186.